

Plakatpolitik har tagit över i reformlandet Sverige

Dagens Nyheter den 4 april 2023

Under slutet av 1900-talet var reformpolitik en av Sveriges bästa grenar. Särskilt under de två sista decennierna lyckades svenska politiker förändra en välfärdsstat som ofta fick kritik för att vara dyr, ineffektiv och oflexibel till att bli en konkurrenskraftig ekonomi som klarade finanskrisen 2008–2010 bättre än nästan alla jämförbara länder.

Vad som kännetecknade de svenska reformerna var att de i allt väsentligt gjordes under bred partipolitisk konsensus, och att de liberaliserade ekonomin och ökade graden av ekonomisk frihet samtidigt som Sveriges relativt höga skatter och generösa trygghetssystem bibehölls.

I dag publicerar Entreprenörskapsforum rapporten "Vad hände med Sveriges reformförmåga?". Där tvingas vi konstatera att den enastående svenska reformförmågan tycks höra historien till. 2010-talet kunde ha blivit ett årtionde då redan genomförda reformer utvecklades ytterligare och nya reformer förbereddes. I stället blev det i allt väsentligt ett förlorat decennium då den ekonomiska friheten i Sverige minskade. Särskilt oroväckande är att företagen uppger att de har upplevt en ökad regelbörda och att medborgarnas tillit till att polisen förmår upprätthålla lag och ordning har minskat.

När Sverige nu står inför synnerligen konkreta problem med energiförsörjning, inflation och stora bemanningsproblem inom välfärdsyrken som konsekvens av att andelen 80-plussare i befolkningen ökar, tycks våra politiker ha tappat sin förmåga att samarbeta för landets bästa på lång sikt. Hur blev det så? I rapporten går vi igenom några tänkbara förklaringar till att reformförmågan har minskat.

- För det första konstaterar vi att det politiska landskapet har förändrats. Som en följd av att partisystemet fragmenterats har det blivit svårare att forma handlingskraftiga majoriteter. Tidigare tillkom reformer ofta genom att Socialdemokraterna och ett av de borgerliga partierna utvecklade en samsyn kring problem och tänkbara lösningar. På så vis kunde många reformer få stöd på båda sidor av blockgränsen. Sverigedemokraternas entré i riksdagen och tilltagande väljarstöd har inneburit att detta sätt att bygga stöd för reformer inte längre fungerar.
- För det andra konstaterar vi att det offentliga utredningsväsendet har ändrat karaktär och sannolikt tappat mycket av sin viktiga funktion i reformprocessen. Utredningar är numera sällan av det breda parlamentariska slaget och tillsätts ofta med snäva direktiv. Breda utredningar, som dessutom gavs gott om tid, var tidigare kommittéväsendets signum som också utgjorde en viktig kontaktyta mellan politiker, saks experter och akademisk forskning.
- För det tredje har svensk samhällsvetenskap, både vad gäller forskning och undervisning, blivit alltmer internationaliserad. Inom nationalekonomi anses det vara en kvalitetsfråga att

undervisning allt oftare bedrivs på engelska. Samtidigt innebär det dock att svenska texter och kunskap om specifikt svenska institutioner och svensk politik får allt mindre utrymme. Vidare medför ett ökat fokus på internationella publiceringar att nationalekonomer, som var pådrivande i reformarbetet på 1980- och 1990-talen, numera lägger mer fokus på att i efterhand utvärdera vilka effekter reformerna fick. Andra samhällsvetenskaper utvecklas i samma riktning.

- För det fjärde har de så kallade åskådarkostnaderna blivit högre i takt med att användandet av internet och sociala medier ökat. Om politiker som ska kompromissa om en känslig reform ständigt går och oroar sig för vad medlemmar, sympatisörer, väljare, ledarskribenter och debattörer kommer att tycka i varje fas av en förhandling ökar de politiska riskerna och sannolikheten för reformer minskar.
- För det femte är det ett faktum att svenska politiker de senaste tre decennierna har blivit allt yngre. Efter valen 1988 och 1991, när århundradets skattereform och pensionsreform förhandlades fram, var medelåldern i både riksdag och regering över 50 år. Numera ligger snittåldern på 45–46 år. Det finns visserligen fördelar med unga politiker, men det finns det också med äldre. Reformarbete är i hög utsträckning en fråga om att lära av erfarenhet och av historiska misstag, och det är troligt att äldre politiker har större erfarenhet och i större utsträckning själva minns exempelvis när Sverige misskötte statsfinanserna och hade ett väldigt komplext skattesystem.

Till sist: Många av de reformer som genomfördes på 1980- och 1990-talen var i högsta grad politiskt omstridda – eller har blivit det med tiden.

Vår poäng inte att dåtidens politiker gjorde allt rätt och att nutidens politiker är sämre. Tvärtom: Just för att ingen politikergeneration kan förväntas göra allt rätt är det viktigt att förmågan att analysera, utreda och kompromissa kring politikens långsiktiga innehåll finns där. Kortsiktiga lösningar och plakatpolitik förlorar vi alla på i slutändan.

Andreas Bergh
Gissur Ó Erlingsson